

پیش شرط‌های یک دیدار تاریخی

▲ جمشید رضایی

با قطعی شدن سفر دکتر روحانی به نیویورک برای شرکت در نشست سالانه مجمع عمومی سازمان ملل متحد، ارزیابی‌های رسانه‌ای درباره این سفر و وقایع احتمالی نیویورک سرعت گرفته است. در این میان دو موضوع نظر اغلب ناظران را به خود جلب کرده است. تأثیر سفر دکتر روحانی به نیویورک بر مذاکرات هسته‌ای و دوم میزان احتمال دیدار رئیس‌ان جمهوری ایران و امریکا. اگر چنین دیداری ولو به صورت حاشیه‌ای و غیر رسمی هم برگزار شود، نخستین دیدار رئیس‌ان جمهوری ایران و امریکا در بیش از سه دهه اخیر محسوب می‌شود. برخلاف عطشی که در برخی رسانه‌های بین‌المللی برای ثبت چنین واقعه تاریخی دیده می‌شود، آنچه از خبرهای رسمی چه از تهران و چه از واشنگتن شنیده می‌شود این است که برنامه‌ای برای دیدار دو رئیس‌جمهوری وجود ندارد. گرچه در عرصه دیپلماسی ضرورت‌های فوری و وقایع پیش‌بینی نشده نیز رخ می‌دهد. کما این که سال گذشته در جریان سفر رئیس‌جمهوری ایران به نیویورک احتمال دیدار روحانی و اوباما در رسانه‌ها مطرح اما به تماس تلفنی بین دو رئیس‌جمهوری ختم شد. در حال حاضر رسانه‌های گروهی داخلی و خارجی در انتظارند ببینند آیا تحولی دیگر در روابط دو کشور رخ خواهد داد یا خیر؟ به طور طبیعی چنین تحولی مربوط به احتمال دیدار رؤسای جمهوری دو کشور است. به دلایل ذیل به نظر می‌رسد که امکان دیدار رسمی رؤسای جمهوری دو کشور و حتی امکان دیداری دوجانبه ولو غیر رسمی هم چندان محتمل نیست هر چند که مقامات امریکایی از تمایل اوباما برای چنین دیداری سخن گفته‌اند و رسانه‌های امریکایی هم آن را بازتاب داده‌اند. با این حال طرف ایرانی برای چنین دیداری اشتیاقی ندارد چرا که برقراری تماس در سطح بالاتر منوط به پیش شرط‌هایی است که تا آنها محقق نشود، ضرورت دیدار هم ماهیتا بلاموضوع می‌شود.

پیش شرط‌های یک دیدار تاریخی

ادامه از صفحه اول

در حال حاضر ایران و آمریکا در چند سطح با یکدیگر اختلافات عمیقی دارند که همین اختلافات هم در درجه اول به قطع روابط و حتی در پاره‌ای از سال‌ها به تخاصم هم انجامیده است. اما آنگونه که دکتر روحانی در گفت‌وگوی روز پنجشنبه هفته گذشته‌اش با شبکه تلویزیونی ان.بی.سی تأکید کرده است قرار نیست قطع رابطه تا قیامت ادامه پیدا کند.

به هر حال، نخستین و مهم‌ترین مشکل در روابط ایران و آمریکا به دخالت‌های تاریخی بر می‌گردد که واشنگتن به ناحق در حق کشور و ملت ایران انجام داده است. از طراحی و اجرای کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا رفتار خصمانه با به ثمر نشستن انقلاب اسلامی مردم ایران تا کمک به صدام حسین و حزب بعث عراق برای حمله به ایران و اعمال تحریم‌های گسترده اقتصادی ۳۵ ساله علیه مردم ایران. همگی این رفتارها به گونه‌ای بوده است که ایرانیان را به این نتیجه رساند تداوم روابط با آمریکا به نفع ایران نیست. به همین دلیل هم بعد از اقدام یکطرفه کاخ سفید در قطع رابطه با ایران در سال ۵۸، ایران هم تمایل یا تحرک خاصی برای از سرگیری روابط نشان نداده است هر چند که هیچ وقت هم نگفته که قطع روابط تا ابد خواهد بود. بلکه ایران خواستار حسن رفتار از طرف امریکایی‌ها شده است تا در پرتو چنین رفتاری امکان از سرگیری رابطه فراهم شود.

در موضوع دوم ایران و آمریکا در سطح منطقه هم اختلافات زیادی دارند. ایران سیاست‌های این کشور در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا را تأیید نکرده و معتقد است امریکایی‌ها به عمد در جهت منحرف ساختن جریان‌های سیاسی کشورهای منطقه خاورمیانه و بالاخص جهان اسلام حرکت می‌کنند. از دید ایران، ظهور پدیده‌های افراطی مانند القاعده، طالبان، داعش و... محصول سیاست‌های ویژه آمریکا و همپیمانان غربی‌اش در خاورمیانه است.

علاوه بر این، در ۱۱ سال گذشته یک اختلاف مهم سیاسی دیگر بین ایران و آمریکا بروز کرده است که این اختلاف به یکی از مهم‌ترین مناقشات جهانی هم تبدیل شده است. فعالیت‌های هسته‌ای ایران و حق ایران برای دسترسی به چرخه کامل انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای آن هم طبق معاهدات جهانی موضوعی است که امریکایی‌ها به نیابت از اسرائیلی‌ها بر نمی‌تابند. طبق نظر کارشناسان بین‌المللی موضوع پرونده هسته‌ای ایران نه یک مسأله یا مناقشه حقوقی که یک مسأله سیاسی است. ناگفته پیداست که مسائل سیاسی هم راه حل سیاسی و نه حقوقی دارند. دقیقاً از همین منظر است که احتمال دیدار روحانی و اوباما در نیویورک مهم ارزیابی می‌شود.

همان‌طور که مقام معظم رهبری در روز پنجشنبه، ۱۹ دی ماه سال ۱۳۹۲ در دیدار با قشرهای مختلف مردم قم تأکید کردند: «نظام جمهوری اسلامی ایران، در موضوعات خاصی که مصلحت بداند برای حل مشکل، با آمریکا مذاکره خواهد کرد». چنین مذاکراتی تاکنون به سطح وزرای خارجه رسیده است و اگر پیش زمینه‌هایش فراهم شود و برای ایران دستاورد ملموسی به همراه داشته باشد، می‌تواند یک درجه ارتقا پیدا کند. با این حال سه هفته پیش که امریکایی‌ها تحریم‌هایی را علیه اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی یا شرکای خارجی ایران اعمال کردند، با ناخرسندی صریح رئیس‌جمهوری ایران همراه و چنین رفتاری مغایر روح توافقنامه ژنو تشخیص داده شد.

به این ترتیب صرف فضا سازی رسانه‌ای برای انجام دیدار رؤسای جمهوری دو کشور کافی نیست و امریکایی‌ها باید گام‌های عملی بردارند؛ گام‌هایی که نشان‌دهنده حسن نیت و رفتار امریکایی‌ها باشد. حال آنکه نه تنها نشانه‌های قوی در این زمینه دیده نمی‌شود بلکه آنها صداقت کمتری از خود نشان داده‌اند و حتی تحریم‌های جدیدی هم طی یک سال اخیر علیه ایران افزوده‌اند.